

Ірина Валентинівна Колченко

Гене́за музичного шкільництва в Польщі й Україні: історична оптика

УДК 37.036:373.5: 377]:78 (438+477)

DOI [https://doi.](https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-2.7)[org/10.24195/artstudies.2024-2.7](https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-2.7)

Ірина Валентинівна Колченко
кандидат педагогічних наук,
докторантка
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира
Винниченка
ORCID: 0009-0006-0621-2794

У статті презентуються результати наукових розвідок, які спрямовані на пошуки «зерен» майбутнього розвитку музичного шкільництва в Польщі й Україні на перших етапах його генези. Мета статті щодо висвітлення початків музичного шкільництва реалізується завдяки використанню методологічного потенціалу історико-педагогічного дискурсу та компаративістики. Характеристика еволюції досліджуваного феномену як історичної реальності здійснюється у формі генетичного аналізу сукупності фактів, з логічною реконструкцією історико-наукових процесів, виявленням початкових етапів його розвитку, з використанням порівняльно-діахронного аналізу, що дозволяє прогнозувати шляхи модифікації музичного шкільництва в Польщі й Україні у XXI столітті.

У генезі музичного шкільництва на польських і українських землях виокремлюються схожі по суті етапи, зокрема, конфесійно-музичний (кінець X – перша половина XVIII століття), коли паростки музичної освіти різняться залежно від конфесійної приналежності шкіл, та секуляризаційно-професіоналізаційний (друга половина XVIII – початок XX століття), коли починає активно розвиватись професійне музичне шкільництво (від перших публічних музичних шкіл до розбудови консерваторської системи освіти). Визначена роль видатних персоналій у розбудові музичного шкільництва. Виникнення деяких музичних шкіл у театральних осередках мистецької освіти у XVIII столітті трактується як прекурсор сучасних інтеграційних тенденцій, коли низка музичних шкіл починає перетворюватись на школи мистецтв.

Ключові слова: музичне шкільництво, компаративістика, школи мистецтв, Польща й Україна, історико-педагогічний дискурс, генетичний та порівняльно-діахронний аналіз, професійна музична освіта, інтеграційні тенденції розвитку.

Постановка проблеми. Інтеграція України в Європейський Союз передбачає модифікацію всієї вітчизняної системи освіти, зокрема й музичної. Означений процес потребує серйозного наукового обґрунтування із глибоким вивченням значного масиву історико-педагогічної літератури, архівних джерел і з використанням інструментів компаративістики. Порівняльний аналіз особливостей розвитку музичного шкільництва в Польщі й Україні протягом віків дозволить спрогнозувати шляхи його подальшої модифікації у XXI ст.

Джерела європейської музичної освіти варто пошукувати в середньовіччі у двох напрямках. З одного боку, вона розвивалась у лоні церкви, у системі її навчальних закладів (монастирських і кафедральних школах, духовних семінаріях, музичних бурсах тощо), і у професійній церковній музиці (костельній органістиці та духовному хоровому мистецтві). Із другого боку, європейська музична освіта виростала під склепіннями перших університетів і приватних ініціатив герцогських дворів. Видатні музиканти епохи Бароко (передусім згадаємо Йогана Себастьяна Баха та Георга Фридриха Генделя) зазвичай служили або органістами в соборах, або капельмейстерами при дворах знаті. В обох випадках відомі музиканти здійснювали також композиторську та педагогічну діяльність. Зазвичай гарну музичну підготовку можна було отримати приватним чином або продовжити династичні традиції представників цеху музикантів.

Аналіз актуальних досліджень. Ретроспективний аналіз вітчизняної наукової думки засвідчує, що окремі аспекти історії розвитку музичного шкільництва в Україні, особливо його педагогічної ланки, досліджували: Л. Мартинів (2019), у контексті поетапної професіоналізації музичного життя Дрогобиччини, О. Михайличенко (2007), щодо музично-естетичного виховання дітей і молоді, О. Миронова (2007), стосовно музичного життя в полікультурному середовищі Стрийщини із другої половини XIX ст. до 1939 р., Л. Романюк (2007), щодо музичного життя Станіславова у другій половині XIX – першій третині XX ст., О. Ростовський (2003а, 2003б), щодо розвитку музичної освіти в Україні у другій половині XV – на початку XVII ст., Т. Танько (1998) та В. Черкасов (2008), стосовно становлення музично-педагогічної освіти та її подальшого розвитку тощо. Також історико-педагогічні розвідки щодо Польщі та Галичини здійснювали Ю. Волощук (2021), стосовно діяльності австрійських і польських музичних навчальних закладів у Східній Галичині, Г. Ніколаї (2007; 2019), щодо багатоміжової еволюції підготовки вчителів музики в Польщі, Л. Проців (1999), щодо розвитку музично-педагогічної думки в Галичині наприкінці XIX – у першій половині XX ст., М. Черепанин (1997), стосовно стану музичної культури в Галичині у другій половині XIX – першій половині XX ст., інші.

У польському музикологічному та музично-педагогічному науковому просторі історія розви-

тку музичного шкільництва має серйозну наукову базу. Зокрема, Z. Chapiński (1980) вивчає професійні організації музикантів на польських землях до кінця XVIII ст., W. Jankowski (2005) репрезентує еволюцію польського музичного шкільництва, J. Kochanowicz (2002) досліджує генезу, організацію та діяльність єзуїтських музичних бурс, A. Meissner (1999) висвітлює підготовку вчителів музики в закладах педагогічної освіти за період з 1871 до 1917 р.

Отже, огляд значного масиву польських наукових джерел засвідчує, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. спостерігається значний інтерес дослідників до вивчення історії музичного шкільництва на польських землях. Актуалізація означених досліджень в Україні нині зумовлена пошуками у спільному минулому позитивного досвіду, здатного допомогти модифікації вітчизняного музичного шкільництва на шляху євроінтеграції. Тому введення польської музично-історичної думки в вітчизняний науковий простір саме на часі.

Мета статті полягає у висвітленні початкових етапів генези музичного шкільництва на польських і українських землях, що надає можливість спрогнозувати шляхи модифікації музичного шкільництва в Польщі й Україні у ХХІ ст.

Методологія дослідження дозволяє реалізувати його мету завдяки використанню методологічного потенціалу історико-педагогічного дискурсу й інструментів компаративістики. Характеристика еволюції досліджуваного феномену як історичної реальності здійснюється у формі генетичного аналізу сукупності фактів, з логічною реконструкцією історико-наукових процесів, виявленням початкових етапів його розвитку з використанням порівняльно-діахронного аналізу, що надає можливості стосовно екстраполяції історичного досвіду в сучасних умовах.

Результати та їх обговорення. Генеза музичного шкільництва як в Польщі, так і в Україні у середньовіччі корелюється із прийняттям християнства наприкінці Х ст. Наголосимо, що музика посідала чолове місце в обох обрядах – і в римському, і у візантійському. У часи Ренесансу та Бароко, з розвитком придворної оркестрової музики, підготовка фахівців відбувається в самих оркестрах. Паростки професійного музичного шкільництва можна знайти в університетській освіті й у структурах різноманітних музичних товариств.

Для виокремлення етапів генези музичного шкільництва в Польщі й Україні звернемося до періодизації розвитку музично-педагогічної освіти в цих країнах, що запропонована в дослідженнях Г. Ніколаї. Наукиня виділяє п'ять історичних етапів, причому їх визначенню стосовно Польщі властива чітка хронологія, оскільки вони збігаються з епохальними змінами державно-політичного устрою у країні і, відповідно, з кардинальними

перетвореннями у структурі та змісті освіти. Отже, запропоновано такі етапи розвитку музично-педагогічної освіти в Польщі: 1) *конфесійно-музичний* (966–1772 рр.), який триває з моменту прийняття християнства і виникнення в його лоні шкільництва до першого поділу Речі Посполитої; 2) *деуніфікаційно-освітній* (1773–1917 рр.), межі якого збігаються з періодом поступової ліквідації незалежної польської держави та її поділу між Пруссією, Австрією та Росією; 3) *об'єднувально-пошуковий* (1918–1939 рр.), що охоплює період становлення національної системи підготовки вчительських кадрів між двома світовими війнами та її уніфікацію після об'єднання польських земель; 4) *змістово-організаційний* (1945–1988 рр.), який збігається з періодом існування ПНР та створенням системи підготовки шкільних учителів музики; 5) *євроінтеграційний*, що розпочинається з 1989 р. разом із трансформацією політично-економічного устрою та зміною культурно-освітньої парадигми (Nikolai, 2022, p. 257).

Результати порівняльно-діахронного аналізу свідчать, що і в Польщі, і в Україні в генезі музичного шкільництва можна виділити подібні етапи, оскільки якісна підготовка фахівців, особливо на перших етапах, здійснювалась зазвичай у системі музичної освіти. Саме тому насамперед важливо розглянути в історичній ретроспективі *конфесійно-музичний* етап, на якому музичне шкільництво розвивається в лоні церкви, акумулює гуманістичні цінності та викликає до життя унікальний тип професійних навчальних закладів – музичні бурси, а також секуляризаційно-професіоналізаційний, тобто світський етап, який охоплює другу половину XVIII – початок ХХ ст. і стає визначальним щодо розуміння сучасних процесів у музичному шкільництві (як «минулого майбутнього»), коли в мистецькій освіті на перший план виступають інтеграційні процеси.

Реконструкція історико-наукових процесів дозволяє схарактеризувати перший, *конфесійно-музичний* етап. Принагідно зауважимо, що із часів хрещення Польщі в 966 р. на її землі приходить латинська цивілізація з хоровою музикою та церковними школами (монастирськими, кафедральними, парафіяльними). Результати аналізу значного масиву науково-історичних джерел свідчать, що необхідність музичного забезпечення церковної служби зумовлювала обов'язок навчання музики послушників монастирських шкіл різних орденів (бенедиктинців, францисканців, домініканців тощо). У кафедральних школах, оскільки органів на початковому етапі в польських костьолах майже не було, здійснювалась музична підготовка для співу під час літургії як кліру, так і прихожан (Kurdubacha, 1949; Jabłońska, 2006).

У парафіяльних школах музичне навчання функціонувало на елементарному рівні. Священ-

ник (у кращому разі кантор) учив дітей церковного співу, оскільки участь у ньому під час літургії в римо-католицькому обряді повинні були брати всі парафіяни. Водночас у кафедральних школах музики навчали ґрунтовно, разом із математикою й астрономією (Buda, 1999, p. 53).

Результати генетичного аналізу сукупності фактів дозволяють стверджувати, що протягом кількох століть становлення музичної освіти як на польських, так і на українських землях відбувалась у лоні римської та візантійської церкви. Постійна зміна конфігурацій геополітичних об'єднань, до яких входили західноукраїнські землі (Галицько-Волинське князівство, Велике Князівство Литовське, Руське воєводство, Польська Корона, Річ Посполита тощо), породжувало дифузію українського і польського етносів. Зауважимо, що сусідство православних і католицьких церков впливало на генезу музичної освіти на цих теренах, стимулювало її розвиток і зумовлювало збагачення музичних традицій обох етносів.

У дослідженні генези музичного шкільництва в Польщі варто згадати про вклад у його розвиток музичних цехів. Гільдія, що об'єднувала майстрів у музичне братство, з давніх часів мала свої привілеї згідно з королівськими декретами. Найстарішою була краківська музична гільдія, заснована в 1366 р., за часів Казимира Великого, практично водночас із Краківською академією. Кожен музикант, який прибував до столиці, мав обов'язок протягом двох тижнів з'явитися до ратуші і зголоситися краківським старостам аби отримати міське право на проживання. Тільки після цього він міг бути прийнятим до братства. Гільдія утримувала школу, де музиканти похилого віку навчали майбутніх флейтистів, трубачів і цитристів. Саме з таких цехових шкіл вийшли знані діячі польської музичної культури – інструменталісти, капельмейстери та композитори (Chaniecki, 1980).

Розвиток світської гілки музичної освіти в Польщі починає активно поглиблюватись із появою Краківської академії, що була заснована Казимиром Великим у 1364 р. Уважаємо, що король свідомо обирає не паризьку, а болонську модель вишу з її демократичними устремліннями. Зауважимо, що Паризький університет продовжував традиції середніх кафедральних шкіл і був професорським цехом, а Болонський університет був середньовічним цехом студентів. Саме вони наймали професорів і обирали ректора зі свого середовища (Kot, 1996).

Поворотним моментом у розвитку професійного музичного шкільництва стає фундаційний акт 1400 р., що змінює структуру Краківської академії, яка стає університетською корпорацією професорів, має чотири відділи, з яких найбільша кількість жаків (студентів) навчається на відділі вільних мистецтв. Саме там музику викладали як одну із

семи *artes liberales* у математичному квадріїмі, поряд з арифметикою, геометрією й астрономією, за каноном, сформульованим ще в V ст. Марціаном Капеллою. Отже, *musica* стає обов'язковою дисципліною для краківських жаків відділу вільних мистецтв, де студенти вивчають трактат Боеція "*De institutione musica*", що спирався на піфагорійську концепцію числової природи музики, а також трактат Йоганна де Муріса "*Musica speculativa*" щодо принципів і правил написання григоріанського хоралу, окрім того, вчать гри на клавикорді (Morawski, 1900).

Пізніше низку польських оригінальних трактатів створили магістр Шидловіта та Ніколаус Полонус. З початку XVI ст. починають друкувати підручники з *musica choralis* та *musica figurativa*, за якими вивчають поліфонію. Серед авторів підручників назвемо Стефана Монетарія Кремнієнського, Себастьяна з Фельштина, Єжи Лібана з Легниці, Марціна Кромера та Шимона Старопольського. У списку слухачів відділу можна було знайти учасників королівського оркестру, які відшліфовували свої композиторські та виконавські навички. Серед них – відомі потім краківські музиканти, композитори й педагоги Миколай із Хшанова, Миколай із Кракова та Вацлав із Шамотул (Jankowski, 1977).

Не можна оминати ролі Краківського університету в підготовці українських фахівців музикантів, які сприяли потім становленню музичного шкільництва на українських землях. Так, у 1409 р. королівським коштом при університеті відкривається спеціальний інтернат для студентів із сусідніх земель. Українська шляхта радо починає посилати до Кракова своїх синів, які таким чином отримують можливість залучитися до європейської культури (Сірополко, 2001), зокрема й музичної.

У другій половині XV ст., після реорганізації Галичини у провінцію Польської держави, у Краківському університеті навчається чимало талановитої української молоді, зокрема й Юрій Дрогобич. Поступово студенти Краківського університету, опановуючи церковну музику (григоріанський хорал, гра на клавикордах і органі), починають самотужки набувати й навичок світського музичування на так званих «цитрах» (тобто світських щипкових і смичкових інструментах) і флейтах.

У XVI ст. важливим чинником генезису музичного шкільництва в Польщі стає протестантизм. Оскільки, на відміну від інших європейських країн, у Речі Посполитій ще існує релігійна терпимість (саме тому Ян Амос Коменський перебирається із Чехії до польського Лешно), до країни іммігрують протестанти, приносячи із собою особливе ставлення до музичної освіти. Наголосимо, що за силою виховного впливу протестанти підносять музику на один щабель із теологією. Вони відкривають середні школи нового типу, де музичні заняття стають обов'язковими. У своїй «Полігмнії»

Ян Проснак наводить приклад Торунської гімназії, де музичні заняття відбувалися щоденно з використанням нотних текстів, а раз на тиждень проводився хор (Prosnak, 1976, р. 19–21).

Результати аналізу й узагальнення наукових джерел засвідчують наявність в Речі Посполитій анклавів різних протестантських конфесій, у яких навчання музики було на високому рівні. Так, у пониззі Вісли – у Гданську, Ельблонгу, Торуні – лютерани заснували власні шестилітні гімназії, тобто середні школи. На територіях, що межували зі Східною Галичиною (міста Коцьк, Краків, Ланьцут, Піньчув), кальвіністи відкривали середні школи з восьмирічним терміном навчання (4 класи, у кожному з яких навчались по 2 роки) і допоміжною польською мовою, зокрема в заснованій у 1551 р. Піньчувській школі (Żołądź, 1994). У протестантських школах практично щоденні музичні заняття, окрім співу чотириголосних гомофонних релігійних гімнів та засвоєння нотної грамоти, включали гру на музичних інструментах (Prosnak, 1976, р. 17).

Подібні школи виникали й на українських землях. Так, на Поділлі брацлавський воєвода Ян Потоцький заснував у 1590 р. Панівецьку школу. Водночас на Київщині та Волині найбільшого поширення серед українців набуло інше протестантське вчення – соціянство (або унітаризм), представники якого засновують школи в Берестечку, Любарті та Киселині (Сірополко, 2001, р. 50–51).

На початку XVII ст. здобутки музичної освіти в конфесійних осередках перевершаються в новому типі музичного шкільництва – музичних бурсах. На початку XVII ст. на польських і українських землях Речі Посполитої єзуїти відкривають безплатні професійні музичні школи-інтернати, зокрема в Барі, Брест-Литовському, Бидгощі, Варшаві, Каліші, Кракові, Кросно, Луцьку, Любліні, Плоцьку, Познані, Сандомирі, Торуні, Хойниці, Ярославлі, Львові, а пізніше в Кам'янці-Подільському, Фастові, Острозі, Вінниці, Новгород-Сіверському тощо (Ніколаї, 2007, р. 24–25). Про високий професійний рівень підготовки у них свідчить поширене серед польських науковців, зокрема Людвіка Гжебеня (Grzebień, 1991), Єжи Кохановича (Kochanowicz, 2002), Яна Проснака (Prosnak, 1976), твердження, що *bursae musicorum* стали (на зразок тогочасних італійських) першими в Польщі консерваторіями. Випускники єзуїтських музичних бурс «працювали костельними органістами і канторами, а іноді потрапляли на службу до заможної шляхти, де виконували функції керівників оркестрів, хорових капел, а також учителів музики» (Ніколаї, 2007, с. 26).

Переходячи до другого, секуляризаційно-професіоналізаційного етапу генези музичного шкільництва, зазначимо, що варто звертати увагу на відмінності у структурі музичної освіти, які залежали

передусім від особливостей культурно-освітньої політики імперій, до складу яких входили окремі українські та польські землі. Так, система освіти, що перманентно вдосконалювалася в Австрійській імперії наприкінці XVIII та протягом XIX ст. і була чи не найдосконалішою в Європі, упроваджувалася й у Східній Галичині. Зокрема, музичне шкільництво на українських і польських землях, які перебували у складі Австрійської імперії в 1772–1918 рр., потребує окремого розгляду. Реформа шкільництва, що була проведена австрійським урядом на галицьких землях у 1774 р., задекларувала три типи шкіл: нормальні, головні та тривіальні, причому кандидатів на учительські посади (музикантів також) у головних і тривіальних школах Галичини мала готувати Львівська нормальна шестикласна школа (Baranowski, 1897).

Наголосимо, що витоки державної системи музичної освіти в Польщі варто пошукувати з початком другого, секуляризаційно-професіоналізаційного етапу генези музичного шкільництва, в останній третині XVIII ст., зокрема в концепції графа Вацлава Сераковського (*Wacława Sierakowskiego*), який був каноніком, настоятелем кафедрального собору на Вавелі у Кракові, знаним суспільним діячем і музикантом-педагогом (Przybylski, 1971). План В. Сераковського полягав у створенні загальнодоступної професійної музичної освіти в Польщі під патронатом держави. Загальнодоступної, бо вчитись могли вихідці із трьох станів (шляхти, містян і селян). Професійної, бо ґрунтовну музичну освіту можна було б здобути у трирівневій школі (початковий, просунутий і досконалий рівні).

Обґрунтовуючи необхідність державної організації професійної музичної освіти, В. Сераковський посилався насамперед аргументи патріотичної та соціальної її значущості. Він стверджував, що випускники школи замінять дорогих закордонних учителів музики во славу і на користь Речі Посполитої. У соціальному плані важливим був курс на навчання представників різних верств населення і обох статей (Там само).

Пропозиції В. Сераковського були дуже серйозні. Музична школа повинна була підпорядковуватись авторитетній Музичній раді, колегіальному органу, що мав широкі повноваження, зокрема щодо видачі дипломів за схваленням короля. До Музичної ради мали входити представники різних станів (духовенства, дворянства, міщанства та військових), що надавало би значущість дипломам випускників школи.

Варто згадати, що свій проєкт канонік і граф Вацлав Сераковський розробляв не на пустому місці. У 1781 р. у своєму домі на вулиці Гродській поблизу Вавеля він заснував приватну музичну школу, що функціонувала до 1787 р. (Там само). Отже, проєкт, який було подано на розгляд Великого сейму в 1792 р., ґрунтувався на практичному

досвіді. У його тексті привертають увагу пасіонарні висловлювання щодо важливості музичної освіти: «Навчання музики, будучи само по собі чесною забавою (працею, професією) і по-своєму потрібним кожному, на жаль (у польському краї), не привертає до себе ні думки, ні уваги» (цит. за Prosnak, 1976, р. 65). Тому, на думку автора, особи, які називаються музикантами, без суду і слідства трактуються «як вироджене плем'я і часто стають жертвами найгірших звичаїв і нещастя, що за ними слідує» (Там само). Саме тому «розкиданих по всій країні музикантів слід зібрати в один керівний орган, під однією головою, щоб це зібрання могло утримуватися і назавжди служити країні» (Там само).

Результати історико-педагогічного дискурсу засвідчили, що відкриття державної музичної школи у Варшаві було метою й іншого польського діяча Войцеха Богуславського, досягнути якої йому вдалось на короткий період існування Варшавського герцогства (Великого князівства Варшавського). Освітній заклад був заснований 14 квітня 1810 р. при Драматичній школі Національного театру у Варшаві. Стосовно тісного взаємозв'язку театрального і музичного шкільництва можемо провести паралель з Україною. Так, ще на початку 60-х рр. XIX ст. елементи музичного шкільництва проглядаються у структурі першого українського товариства в Галичині – «Руської Бесіди» у Львові, що буда створена з метою організації українського професійного театру. Згадаємо також, що першою українською музичною школою з українською мовою викладання в Російській імперії була музично-драматична школа, відкрита Миколою Лисенком у 1904 р. в Києві.

Повертаючись до державної музичної школи у Варшаві, уточнимо, що її другий директор, славетний Юзеф Ельснер мав на меті «давати музичні лекції у Драматичній школі, аби разом популяризувати цю частину артистизму в нашій країні» (Jankowski, 2005, р. 13).

Юзеф Ельснер, бажаючи підняти авторитет школи, виокремив також етап початкової музичної освіти, заснувавши 14 грудня 1818 р. Публічну школу елементарної музики, що на практиці демонструвало необхідність ступеневої організації музичного шкільництва. На підтвердження цього через три роки (25 квітня 1821 р.) розпочав свою діяльність Інститут музики і декламації, відомий також як Консерваторія, що, у свою чергу, сприяло його (Інституту) включенню до структури Королівського Варшавського університету – до відділу наук і витончених мистецтв (Kuciariński, 2014, р. 120).

У зв'язку із призначенням на посаду професора в 1824 р. Юзеф Ельснер отримав дозвіл читати загально університетські лекції з теорії та композиції (тобто за межами відділу). Поступово, за кілька років у Варшавському університеті створюється

кафедра музики із серйозним науково-методичним потенціалом, а Елементарна (початкова) музична школа при Інституті музики і декламації починає проводити заняття з музики/співу в інших публічних/державних школах, як у своїх філіях. Саме ці зміни привели до заснування Головної музичної школи, яка мала бути нерозривно пов'язаною з усією тогочасною системою державного музичного навчання і здійснювати надзір над початковою ланкою (клас співу в публічних школах) та професійними студіями в консерваторії (Jankowski, 2005).

На жаль, після п'яти років функціонування Головна музична школа розділила долю Варшавського університету і була закрита в 1831 р. російським царатом. Майже 30 років музиканти у Варшаві могли навчатися лише приватно, наприклад, інструменталісти – у школі Августа Фрейера, а вокалісти – у Школі співу при Великому театрі.

Лише на межі 60-х рр. позаминулого століття Аполінарій Контський, чудовий скрипаль, придворний віртуоз царського двору Санкт-Петербурга «ціною величезних зусиль і витрат домігся дозволу на відкриття Музичного інституту» (Rudziński, 1971, р. 167). Однак для заснування вищого освітнього закладу вимагалось створити фінансове забезпечення, а також спеціальний стипендіальний фонд. Під прикриттям своєрідного культурного внеску громади (а фактично контрибуції в розмірі 43-х тисяч рублів) було обіцяно мізерну державну субсидію. «Контський двоївся і троївся, організуючи концерти, пожертви, бали, і врешті-решт домігся свого» (Там само).

Отже, 26 січня 1861 р. Варшавський музичний інститут розпочав свою славетну діяльність, значно перевищуючи рівень викладання в попередній консерваторії. До Першої світової війни педагогічна діяльність Варшавського музичного інституту впливала на якість роботи багатьох тогочасних польських музичних шкіл, як публічних, так і приватних (Kuciariński, 2014, р. 121).

За результатами генетичного аналізу сукупності фактів і реконструкцією історико-наукових процесів можемо стверджувати, що на початку XX ст. і в Польщі, і в Україні починає формуватися система музичного шкільництва, яку становлять музичні школи різних типів і музичні училища. Згодом в Україні деякі з них (наприклад, Київське й Одеське музичні училища, 1913 р.) перетворюються на консерваторії. Зауважимо, що найкращою із приватних українських музичних шкіл уважалась музично-драматична школа Миколи Лисенка. Означені питання потребують більш докладного розгляду в окремій публікації.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

1. У пошуках початків музичного шкільництва в Польщі й Україні варто сягнути часів, коли його перші паростки з'явилися у лоні християнства на

межі X–XI ст. Подальша генеза музичного шкільництва відзначається як невід’ємна складова частина навчання музики (переважно у вигляді церковного співу) у церковних школах будь-якого типу, вивищуючись у музичних бурсах.

2. У генезі музичного шкільництва на польських і українських землях можна виділити по суті схожі етапи, зокрема, конфесійно-музичний (кінець X – перша половина XVIII ст.), коли паростки музичної освіти різняться залежно від конфесійної приналежності шкіл, та секуляризаційно-професіоналізаційний етапи (друга половина XVIII – початок XX ст.), коли починає активно розвиватись професійне музичне шкільництво – від перших публічних музичних шкіл до розбудови консерваторської системи.

3. Виникнення перших середніх музичних шкіл у театральних осередках мистецької освіти в Польщі у XVIII ст. вважаємо прекурсором нинішніх інтеграційних тенденцій, коли низка музичних шкіл починає перетворюватись на школи мистецтв.

У подальших дослідженнях передбачаємо уточнити етапи розвитку музичного шкільництва в Польщі й України у XX ст. та шляхи його модифікації в умовах вступу нашої держави до Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baranowski B. Adam (1897). *Seminaria nauczycielski w Galicji: Pogląd na powstanie i rozwój seminariów nauczycielskich w Galicji w pierwszym dwudziestopięcioleciu ich istnienia*. Lwów. (by dLibra Digital Library Framework).
2. Buda U. (1999). Początki kształcenia muzycznego w Przemysłu (do XIX wieku) *Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich, T. II: Muzyka Galicjana*, Rzeszów.
3. Chaniecki Z. (1980). *Organizacje zawodowe muzyków na ziemiach polskich do końca XVIII wieku*, Kraków: PWM.
4. Grzebień L. (1991). Bursy muzyczne. *W służbie człowiekowi*. Kraków: 184–189.
5. Jabłońska A. (2006). Ludzie muzyki i ich rola w średniowiecznej Polsce, *Edukacja Muzyczna, vol. 2, nr 1*: 14–15.
6. Jankowski B. M. (1977). *O muzyce i muzykach*, Warszawa, Instytut Wydawniczy CRZZ, 1977: 32.
7. Jankowski W. (2005). *Polskie szkolnictwo muzyczne. Geneza i ewolucja systemu*, Warszawa: Stowarzyszenie Historyków Sztuki.
8. Kochanowicz J. (2002). *Geneza, organizacja i działalność jezuickich burs muzycznych*, Kraków.
9. Kot St., (1996). *Histria wychowania*, W-wa: Żak, T. I: 51–67.
10. Kuciapiński Marek Jan (2014). Kształtowanie się szkolnictwa muzycznego w Polsce od średniowiecza do końca II wojny światowej. *Przegląd Historyczno-Oświatowy, Kwartalnik Związku Nauczycielstwa Polskiego poświęcony dziejom oświaty i wychowania Rok LVII 3–4*.
11. Kurdubacha L. (1949). *Dzieje oświaty kościelnej do końca XVIII wieku*, W-wa.
12. Meissner A. (1999). Nauczycieli muzyki w Galicyjskich zakładach kształcenia nauczyciele w latach 1871–1917. *Muzyka Galicyjska: Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, Rzeszów: WSP, T. III.
13. Morawski K. (1900). *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, T. II: Rozdział “Rozkład i porządek nauki”, Kraków.
14. Nikolai H. (2022). Meanders of teachers’ musical pedagogical training in Ukraine and Poland: historical-pedagogical discourse, *Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 58, том 2*, 255–262.
15. Prosnak J. (1976). *Polihymnia ucząca: Wychowanie muzyczne w Polsce od średniowiecza do dni dzisiejszych*, Warszawa: WsiP.
16. Przybylski T. (1971). Waclaw Sierakowski – działacz muzyczny Krakow czasów Oświecenia, *Muzyka, № 1*: 50–65.
17. Rudziński W. (1971). *Moniuszko*, Kraków: PWM.
18. Żołądź D. (1994). Ożywienie teorii i praktyki pedagogicznej w okresie Renesansu i reformacji, *Historia wychowania* [Pod red. Jana Helwiga], Poznań, 1994. S. 33–41
19. Волощук Ю. (2021). Особливості фахової підготовки скрипалів у австрійських та польських музичних навчальних закладах Східної Галичини другої половини XIX – першої третини XX ст., *Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 35, том 1*, Мистецтвознавство.
20. Мартинів Л. (2019). *Етапи професіоналізації музичного життя Дрогобиччини*, дис. ... канд. мистецтвознавства, Львів.
21. Миронова О. (2007). *Музичне життя в полікультурному середовищі м. Стрия та регіону Стрийщини (друга половина XIX ст. – 1939 р.)*, дис. ... канд. мистецтвознавства, Львів
22. Михайличенко О. (2007). *Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.* : автореф. дис. ... докт. пед. наук, Луганськ.
23. Ніколаї Г. (2007). *Музично-педагогічна освіта в Польщі: історія та сучасність*: монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
24. Ніколаї Г., Сбруєва А. (2019). Еволюція підготовки майбутніх учителів музики в Польщі у контексті розвитку педагогічної освіти, *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, № 4 (129). Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського: 90–101.
25. Проців Л. (1999). *Розвиток музично-педагогічної думки в Галичині (кінець XIX – перша половина XX ст.)*: дис. ... канд. пед. наук, Київ.
26. Романюк Л. (2007). *Музичне життя в полікультурному середовищі м. Стрия та регіону Стрийщини (друга половина XIX ст. – 1939 р.)*, дис. ... канд. мистецтвознавства, Львів
27. Ростовський О. (2003 b). Проблема методології періодизації професійної підготовки майбутніх учителів музики в контексті реформування загальноосвітньої школи, *Наукові записки Ніжинського дер-*

жавного університету імені Миколи Гоголя: Психолого-педагогічні науки, № 2, Ніжин: 142.

28. Ростовський О. (2003а). Розвиток музичної освіти в Україні у другій половині XV – початку XVII ст., *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя: Психолого-педагогічні науки*, № 1, Ніжин.

29. Сірополко С. (2001). *Історія освіти в Україні*, 2-ге вид., Львів: Афіша.

30. Танько Т. (1998) *Музично-педагогічна освіта в Україні*, Харків: Основа.

31. Черепанин М. (1997). *Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.): монографія*, Київ: Вежа.

32. Черкасов В. (2008). *Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні (1962–1991 рр.): монографія*, Кіровоград: Імекс – ЛТД.

Genesis of music education in Poland and Ukraine: historical optics

Iryna Valentynivna Kolchenko

Candidate of Pedagogical Sciences,
Doctoral Student
Volodymyr Vynnychenko Central
Ukrainian State University
ORCID: 0009-0006-0621-2794

The article presents the results of scientific investigations, which are aimed at searching for the “seeds” of the future music schooling development in Poland and Ukraine at the first stages of its genesis. The purpose of the article to highlight the beginnings of music schooling is realized by using methodological potential of historical-pedagogical discourse and comparative studies. Characterization of the evolution of the studied phenomenon as a historical reality is carried out in the form of a genetic analysis of a set of facts, with a logical reconstruction of historical-scientific processes, identification of the initial stages of its development using a comparative-diachronic analysis, which allows predicting the ways of music education modification in Poland and Ukraine in the 21st century.

In the genesis of music schooling in Polish and Ukrainian lands, essentially similar stages can be distinguished, in particular, the confessional-musical stage (late 10th – first half of the 15th century), when the sprouts of music education differ depending on the religious affiliation of the schools, and the secularization-professionalization stage (second half of the 18th century – early 20th century), when professional music education begins to actively develop (from the first public music schools to the development of the conservatory education system). The role of outstanding personalities in music education development is defined. The emergence of some music schools in theater centers of art education in the 15th century is interpreted as a precursor of modern integration trends, when a number of music schools begin to transform into art schools.

Key words: music schooling, comparative studies, art schools, Poland and Ukraine, historical-pedagogical discourse, genetic and comparative-diachronic analysis, professional music education, integrative development trends.